

Особливості обставин, що підлягають установленню під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із утручанням у діяльність представників органів державної влади

Володимир Попов*

* Канд. юрид. наук, докторант ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9020-9448>, e-mail: v.iu.popov@ukr.net

DOI: 10.32353/khrife.1.2025.04 УДК [001.89:343.102:3.075](477)

Надійшло 05.03.2025 / Рецензовано 17.03.2025 / Прийнято до друку 26.03.2025 /
Доступно онлайн 31.03.2025

Мета роботи — визначити особливості предмета доказування у кримінальних правопорушеннях, пов'язаних із утручанням у діяльність представників органів державної влади. Для її досягнення застосовано загальнонаукові (аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення) спеціальні й філософські методи (діалектичний, порівняльно-правовий, системно-структурний, прогностичний). Проаналізовано проблематику предмета доказування у кримінальних правопорушеннях, пов'язаних із утручанням у діяльність представників органів державної влади. Визначено склад кримінальних правопорушень досліджуваної групи, проаналізовано підходи вчених до тлумачення переліку обставин, які підлягають з'ясуванню, що дає змогу об'єднати їх у три групи: 1) обставини, що розкривають механізм кримінального правопорушення; 2) обставини, пов'язані із суб'єктивними характеристиками особи, яка вчинила правопорушення; 3) інші обставини (розмір процесуальних витрат; обставини, що є підставою для закриття кримінального провадження; причини й умови, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення, форми протидії розслідуванню тощо). Окреслено перспективи подальших досліджень у межах досліджуваної проблематики.

Ключові слова: кримінальне провадження; кримінальне правопорушення; доказування; предмет доказування; утручання в діяльність; орган державної влади; обставини, що підлягають установленню.

Постановка наукової проблеми

Формування ефективної системи криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із утручанням у діяльність представників органів державної влади, потребує глибокого аналізу наукових напрацювань, вивчення судової і слідчої практики у справах цієї категорії. Такий підхід необхідний для розроблення теоретичних засад, що сприятимуть виробленню дієвих практичних рекомендацій із розслідування цих правопорушень і визначенню оптимальних підходів до їх застосування у кримінальній процесуальній діяльності.

Притягнення особи до кримінальної відповідальності ґрунтується винятково на оцінюванні доказів, тому вчені приділяють суттєву увагу проблемам доказування у кримінальному провадженні. Теорія доказів — складова науки кримінального процесу, яка вивчає процес формування, перевірки й оцінювання доказів під час досудового розслідування та судового розгляду справи. Як слушно зауважує С. Стахівський, мета кримінально-процесуального доказування — установлення об'єктивної істини, що досягається шляхом повного й достовірного з'ясування всіх фактів і обставин, які мають значення для правильного вирішення справи. Сукупність таких фактів і обставин визначає предмет доказування у кримінальному провадженні¹.

У криміналістиці для позначення якісних орієнтирів — векторів розслідування, визначальних для забезпечення процесу доказування, послуговуються поняттям «обставин, що підлягають установленню (з'ясуванню)». Місце цих обставин у структурі методики розслідування окремих кримінальних правопорушень, їхній зміст, сутність і структура до сьогодні не мають уніфікованого тлумачення. Особливо це стосується обставин, які необхідно з'ясувати під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із утручанням у діяльність представників органів державної влади.

Погоджуючись із думкою, що обставини, які підлягають з'ясуванню, є традиційною складовою окремих криміналістичних методик розслідування, оскільки надають розслідуванню цілеспрямованості, зумовлюють формулювання тактичних завдань, сприяють його повноті й усебічності дослідження перебігу події, яка сталася², вважаємо, що осмислення цих категорій у контексті кримінальних правопорушень, пов'язаних із утручанням у діяльність представників органів державної влади, є актуальним завданням сучасних наукових розвідок.

Мета статті

Визначити особливості обставин, що підлягають установленню під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із утручанням у діяльність представників органів державної влади.

- 1 Стахівський С. М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування : монографія. Київ, 2005. 272 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/UP/STAXIVSKIY_2005.pdf (дата звернення: 13.02.2025).
- 2 Журавель В. А. Обставини, що підлягають з'ясуванню, у структурі криміналістичної методики. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2010. Вип. 10. С. 12–20. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis-nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Tpsek_2010_10_6.pdf (дата звернення: 13.02.2025).

Методи дослідження

Комплексно застосовано загальнонаукові (аналіз, синтез абстрагування, узагальнення) спеціальні й філософські методи (діалектичний, порівняльно-правовий, системно-структурний, прогностичний).

Аналіз основних досліджень і публікацій

Криміналістичні методики й окремі аспекти досудового розслідування кримінальних правопорушень ґрунтовно висвітлено у працях: Г. Авдєєвої, Л. Аркуші, В. Бахіна, Р. Благуті, В. Вапнярчука, А. Волобуєва, І. Гловюк, В. Гусевої, М. Даньшина, В. Дрозд, О. Дуфенюк, В. Журавля, О. Капліної, Н. Клименко, А. Коваленка, В. Коваленка, І. Когутича, О. Колесніченка, В. Колмакова, В. Ко-

новалової, В. Кузьмічова, В. Лукашевича, Є. Лук'янчикова, Б. Лук'янчикова, О. Мотляха, В. Нора, О. Одерія, І. Пирого, О. Пчеліної, В. Пчеліна, О. Саїнчина, Е. Сімакової-Єфремян, Р. Степанюка, В. Стратонова, Г. Тетерятник, В. Тищенко, Т. Фоміної, А. Хитри, Д. Цехана, К. Чаплинського, С. Чернявського, Ю. Чорноус, В. Шепітька, В. Шевчука, М. Щербаковського, Б. Щура, В. Юсупова та ін.

Обставинам, які підлягають з'ясуванню під час розслідування, присвячено дослідження: А. Антощак³, В. Журавля⁴, С. Книженко⁵, В. Колеснікова⁶, О. Пчеліної⁷ та В. Пчеліна⁸, З. Топорецької⁹, О. Федосової¹⁰ та ін.

Українські науковці також приділяють увагу розробленню окремих аспектів криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних

- 3 Антощак А. Р. Обставини, що підлягають встановленню під час розслідування привласнення, розтрата або заволодіння майном, шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2016. Т. 2. Вип. 38. С. 95–98. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/12317> (дата звернення: 13.02.2025).
- 4 Журавель В. А. Зазнач. твір. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Tpsek_2010_10_6.pdf (дата звернення: 13.02.2025).
- 5 Книженко С. О. Криміналістична характеристика злочинів, що вчиняються шляхом незаконного втручання в діяльність судових органів або протиправного впливу на учасників судочинства. *Право і суспільство*. 2016. № 2. С. 196–200. URL: http://pravoisusilstvo.org.ua/archive/2016/2_2016/part_1/36.pdf (дата звернення: 13.02.2025).
- 6 Колесніков В. В. Обставини, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні при розслідуванні злочинів, пов'язаних із пожежами. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2016. Вип. 16. С. 84–90. DOI: 10.32353/khrife.2016.10 (дата звернення: 13.02.2025).
- 7 Пчеліна О. В. Обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування кримінальних правопорушень, і їхнє місце у структурі окремої криміналістичної методики. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Вип. 2 (31). С. 187–190. DOI: 10.32837/pyuv.v0i2(31).590 (дата звернення: 13.02.2025).
- 8 Пчеліна О. В., Пчелін В. Б. Обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування колабораційної діяльності. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. № 3 (33). С. 370–381. DOI: 10.32631/vca.2024.3.34 (дата звернення: 13.02.2025).
- 9 Топорецька З. М. Особливості початку кримінального провадження та обставини, які підлягають встановленню при розслідуванні службової недбалості. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 1. С. 115–122. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/249> (дата звернення: 13.02.2025).
- 10 Федосова О. В. Обставини, які підлягають встановленню у ході розслідування корисливо-насиленницьких злочинів, що вчиняються неповнолітніми. *Науковий вісник*

правопорушень, пов'язаних із утручанням у діяльність представників органів державної влади, зокрема обставинам, які підлягають з'ясуванню. Наприклад, В. Гусева докладно проаналізувала обставини, що підлягають установленню під час розслідування втручання у діяльність працівника правоохоронного органу, зазначивши, що вони є окремим самостійним структурним елементом криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень¹¹. Суміжну проблематику, зокрема, обставини, що підлягають установленню під час розслідування втручання в діяльність захисника або представника особи, досліджує Д. Русанівська¹², а в діяльність судового експерта — О. Посашков¹³. Водночас системного дослідження обставин, які підлягають установленню під час розслідування втручання в діяльність представників органів державної влади, не проведено, що свідчить про нагальність розв'язання цього питання.

Викладення основного матеріалу дослідження

Співвідношення категорій «предмет доказування» і «обставини, які підлягають з'ясуванню» у науковій літературі до сьогодні спричиняє дискусії. Так,

О. Пчеліна зазначає, що предмет доказування охоплює всі обставини, які слід з'ясувати, і визначає завдання розслідування. Водночас криміналістична характеристика окреслює обставини, які могли існувати реально, і можливі варіанти скоєння злочину¹⁴. На нашу думку, саме механізм учинення кримінального правопорушення відображає події, що мали місце, і пов'язані з підготовкою, учиненням або приховуванням кримінального правопорушення. Щодо предмета доказування й того факту, що він визначає завдання розслідування, дійсно слід погодитися з ученою, адже між цими категоріями існує певний кореляційний зв'язок, оскільки з'ясування предмета доказування є обов'язком сторони обвинувачення (за винятком деяких обставин), про що законодавець зазначив у відповідних правових положеннях, а тому кожному його змістовному компоненту має відповідати певне тактичне завдання.

Обставини, які підлягають установленню, посідають важливе місце у побудові криміналістичних рекомендацій із розслідування окремих видів кримінальних правопорушень. Це зумовлено їхніми функціями, що полягають у визначенні й формулюванні комплексу завдань досудового розслідування та визначенні

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2014. № 1. С. 305—313. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2014_1_42 (дата звернення: 13.02.2025).

- 11 Гусева В. О. Обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування втручання в діяльність працівника правоохоронного органу. *Право і безпека*. 2021. № 2 (81). С. 97—103. DOI: 10.32631/pb.2021.2.12 (дата звернення: 13.02.2025).
- 12 Русанівська Д. Д. Розслідування втручання в діяльність захисника чи представника особи : дис. ... д-ра філософії. Київ, 2023. 260 с. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/87c654d4-47e0-4e7b-ae7c-8ecfdc784aaf/content> (дата звернення: 13.02.2025).
- 13 Посашков О. О. Методика розслідування втручання в діяльність судового експерта : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2020. 200 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0420U101202> (дата звернення: 13.02.2025).
- 14 Пчеліна О. В. Особливості предмета доказування у кримінальних справах про економічні злочини та їх вплив на методику розслідування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2010. 19 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2689> (дата звернення: 13.02.2025).

засобів їх виконання. Завдання досудового розслідування класифікують за різними критеріями. За обсягом розв'язуваних питань їх поділяють на основні (загальні, стрижневі) і локальні (проміжні), а за сферою реалізації — на стратегічні і тактичні. Основні завдання мають стратегічний характер, оскільки є результатом обставин, що підлягають доказуванню, спрямовані на досягнення мети розслідування, є більш стабільними й менш залежними від ситуативних чинників. Натомість локальні завдання мають тактичний характер і чітко визначені ситуаційними умовами¹⁵. Керуючись такими принципами, В. Журавель пропонує зробити основою таких обставин предмет доказування, кримінально-правову та криміналістичну характеристику певного різновиду злочинного посягання¹⁶. Погоджуємося також із В. Гусевою, яка зазначає, що правильне визначення змісту обставин забезпечує планомірність і цілеспрямованість дій органів досудового розслідування, прокуратури й суду, а також сприяє висуненню слідчих версій і розробленню тактичних операцій¹⁷. До того ж, як зазначає В. Тищенко, обставини, що підлягають з'ясуванню, зумовлюють кінцеві завдання розслідування, впливають на спрямованість слідчих версій, формулювання проміжних завдань на різних етапах розслідування

та враховуються у різних слідчих ситуаціях¹⁸.

Отже, обставини, що підлягають з'ясуванню, відіграють важливу роль у криміналістичних методиках розслідування, оскільки визначають програму дій уповноважених суб'єктів, спрямовану на збирання достовірних, достатніх, допустимих і належних доказів. Як зауважує Є. Лук'янчиков, сторона обвинувачення накопичує інформацію і здійснює її відбір з позицій належності, допустимості та значущості для справи¹⁹.

Ще одне дискусійне питання, що виникає під час визначення обставин, які підлягають з'ясуванню під час доказування, — їхнє місце в структурі криміналістичних методик розслідування. О. Пчеліна пропонує інтегрувати ці обставини в структуру методики без виокремлення в певний розділ або підрозділ. Вона вважає, що їх доцільно розглядати у взаємозв'язку з типовими криміналістичними ситуаціями, тактичними завданнями, версіями та плануванням. Такий підхід передбачає з'ясування обставин на етапах збирання й перевірки інформації про злочин, а також на початковій і наступних стадіях досудового розслідування. Ця позиція логічна, оскільки узгоджується з концепцією локального предмета доказування та зважає на особливості

15 Журавель В. А. Зазнач. твір. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Tpsek_2010_10_6.pdf (дата звернення: 13.02.2025).

16 Там само.

17 Гусева В. О. Методика розслідування злочинів проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності : монографія. Харків, 2020. 452 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi71/0052079.pdf> (дата звернення: 13.02.2025).

18 Тищенко В. В. Корыстно-насильственные преступления: криминалистический анализ : монография. Одесса, 2002. 360 с. URL: <https://coollib.cc/b/425251-valeriy-vladimirovich-tishchenko-koryistno-nasilstvennyie-prestupleniya-kriminalisticheskiiy-analiz/read> (дата звернення: 13.02.2025).

19 Лук'янчиков Є. Д. Методологічні засади інформаційного забезпечення розслідування злочинів : монографія. Київ, 2005. 360 с.

кримінального провадження в окремих категоріях злочинів.

Щодо систематизації обставин, які підлягають з'ясуванню, то, наприклад, В. Тіщенко під час розроблення методики розслідування корисливо-насильницьких злочинів, запропонував виокремлювати такі групи обставин:

- 1) обставини, пов'язані з подією злочину, зокрема факт наявності злочинної події, спосіб її скоєння, знаряддя і засоби, час, місце та інші умови скоєння злочину;
- 2) обставини, що стосуються об'єкта злочину, а саме предмета злочинного посягання, особи потерпілого й цивільного позивача;
- 3) обставини, пов'язані з особами, які скоїли злочин, зокрема персональні дані, відомості, що мають кримінально-правове значення, а також інформація про групу осіб, яка скоїла злочин або займалася корисливо-насильницькою діяльністю;
- 4) обставини, що підтверджують винність обвинуваченого, злочинну мету й корисливий мотив;
- 5) обставини, що характеризують наслідки злочину (ступінь реалізації злочинного наміру; факт вилучення майна; характер і тяжкість тілесних ушкоджень, заподіяних потерпілому, або факт його смерті; розмір завданої шкоди, а також доля викраденого майна на момент розкриття злочину)²⁰.

Отже, в основу моделі автор поклав обставини, які передусім пов'язані зі

складом кримінального правопорушення, а також ті, що є предметом доказування. Ми також поділяємо такий підхід. Саме тому під час аналізування досліджуваної групи кримінальних правопорушень керуватимемося цим підходом, зосереджуючись на кожному складі кримінального правопорушення.

У групуванні досліджуваних обставин існують також інші підходи. До прикладу, О. Одерій виокремлює три основні групи обставин:

- 1) безпосередньо пов'язані з подією злочину;
- 2) які характеризують особу злочинця;
- 3) додаткові, які можуть мати значення для кримінального провадження²¹.

Нам імпонує підхід О. Пчеліної та В. Пчеліна, які пропонують об'єднати обставини у три групи:

- 1) що характеризують подію кримінального правопорушення;
- 2) які характеризують особу правопорушника;
- 3) що впливають на ухвалення процесуальних рішень.

Згідно з позицією вчених, ці обставини з'ясовують шляхом: 1) фіксування результатів процесуальних, слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій; 2) виявлення, збирання та дослідження слідів кримінального правопорушення; 3) ведення криміналістичних обліків; 4) залучення спеціальних знань і проведення експертиз²².

20 Тіщенко В. В. Концептуальні основи розслідування корисливо-насильницьких злочинів : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2003. 53 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/13974/1/Tischenko_2003.pdf (дата звернення: 13.02.2025).

21 Одерій О. В. Проблеми теорії та практики розслідування злочинів проти довкілля : дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2015. 499 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0515U000869> (дата звернення: 13.02.2025).

22 Пчеліна О. В., Пчелін В. Б. Зазнач. твір. DOI: 10.32631/vca.2024.3.34 (дата звернення: 13.02.2025).

Погоджуючись із таким підходом, зауважимо, що визначення обставин, які підлягають з'ясуванню, слід здійснювати з урахуванням виду кримінального правопорушення (його складу), обставин, які підлягають доказуванню, і слідчої ситуації на певному етапі провадження. Такий підхід сприятиме більш ефективному плануванню слідчих (розшукових) дій і реалізації завдань кримінального провадження.

Утручання в діяльність судових органів має низку специфічних ознак. Його безпосередній об'єкт — суспільні відносини у сфері діяльності суддів та інших осіб, залучених до здійснення правосуддя на будь-якій правовій підставі. Потерпілі від такого кримінального правопорушення — судді, присяжні, кандидати в судді й інші особи, які беруть участь у судочинстві. Предмет суспільних відносин — юридичні права й обов'язки професійних суддів, присяжних, кандидатів у судді, а також передбачені законодавством права інших учасників судового процесу (як добровільних, так і залучених примусово). Сутність утручання охоплює будь-які форми активної суспільно небезпечної дії, спрямовані на реалізацію незаконних методів впливу, зокрема перешкоджання діяльності суддів, слідчих суддів під час розгляду кримінальних, адміністративних, цивільних, господарських і конституційних справ, а також прийняття рішень під час досудового розслідування та здійснення оперативно-розшукової діяльності. Отже, кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 376 Кримінального кодексу України (далі — *КК*), може бути вчинене винятково з прямим умислом²³.

Інтелектуальні ознаки умислу, спрямованого на втручання в діяльність судових органів: 1) усвідомлення винним факту незаконного впливу на суддю або присяжного; 2) розуміння статусу особи, на яку здійснюється вплив; 3) усвідомлення характеру такого впливу суддею або присяжним; 4) використання службового становища для здійснення впливу (за ч. 2 ст. 376 *КК*)²⁴. Вольова складова умислу полягає у прагненні винного вплинути на суддю або присяжного за допомогою прохань; погроз; указівок; критики в медіа (не пов'язаної з правовою оцінкою діяльності судді); інших незаконних методів впливу.

Якщо втручання завадило запобігти злочину або затримати правопорушника (ч. 2 ст. 376 *КК*)²⁵, вина може мати змішаний характер (умисел щодо втручання та необережність щодо наслідків) або бути умисною загалом.

Обов'язковою ознакою складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 376 *КК*, є наявність мети вплинути на суддю або присяжного. Суб'єктом правопорушення може бути будь-яка фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку. Такий вік є виправданим, оскільки у цьому віці особа здатна усвідомлювати суспільну небезпеку впливу на судову систему.

Утручання в діяльність працівника правоохоронного органу має низку специфічних ознак. Основний безпосередній об'єкт цього кримінального правопорушення — авторитет працівника правоохоронного органу, що втілюється в суспільних відносинах, які регулюють його повноваження та роль у забезпеченні правопорядку. Ці суспільні відносини ґрунтуються на визнанні

23 Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 13.02.2025).

24 Там само.

25 Там само.

права працівника правоохоронного органу: 1) здійснювати контроль і нагляд за дотриманням Конституції України, законів та інших нормативно-правових актів; 2) забезпечувати правопорядок і захищати права громадян; 3) застосовувати заходи державного примусу до правопорушників у межах своїх повноважень. Потерпілі від цього кримінального правопорушення — працівники правоохоронних органів. Такий статус визначають на підставі Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів»²⁶, який охоплює представників органів прокуратури, Національної поліції, СБУ, НАБУ, ДБР, прикордонної служби, органів виконання покарань тощо. Найчастіше потерпілими стають працівники Національної поліції, органів прокуратури й установ виконання покарань.

Будь-яке незаконне втручання або посягання на діяльність працівника правоохоронного органу підриває його авторитет і створює загрозу ефективному виконанню державних функцій у сфері забезпечення правопорядку.

Утручання в діяльність правоохоронця може відбуватися лише шляхом активних дій. До способів такого втручання належать: шантаж, обман, зловживання довірою, підкуп, незаконні вимоги, пікетування приміщень правоохоронних органів, ненадання працівникові правоохоронного органу технічних або матеріальних засобів, необхідних для виконання службових обов'язків, тощо. Ці дії завжди спрямовані на перешкоджання виконанню службових обов'язків або на досягнення прийняття незаконного рішення. Кри-

мінальне правопорушення вважають завершеним незалежно від того, чи було прийнято неправомірне рішення.

Форми втручання містять умовляння, шантаж, погрози, відмову в наданні законних благ або інші незаконні методи впливу. Необхідно визначити, чи мали ці дії разовий або систематичний характер, а також тривалість їх учинення.

Суб'єктом цього кримінального правопорушення є будь-яка фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку. Якщо злочин скоює службова особа, суб'єктом може бути винятково особа, яка досягла повноліття.

Це кримінальне правопорушення належить до тих, що мають формальний склад і можуть бути вчинені лише з прямим умислом. Інтелектуальна складова умислу полягає в усвідомленні суспільної небезпеки втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, а вольова — у бажанні вчинити таке діяння.

Для притягнення до кримінальної відповідальності необхідно усвідомлювати всі ознаки, що формують об'єктивний бік злочину. За ч. 2 ст. 343 КК винний також має розуміти, що його діяння створює умови для вчинення кримінального правопорушення іншою особою або перешкоджає затриманню правопорушника²⁷.

Кримінальне правопорушення, передбачене ч. 2 ст. 343 КК, має матеріальний склад і характеризується подвійною або змішаною формою вини у разі, якщо наслідком діяння є незапобігання кримінальному правопорушенню. Психічне ставлення до наслідків у вигляді

26 Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 р. № 3781-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 13.02.2025).

27 Кримінальний кодекс ... URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 13.02.2025).

незапобігання затриманню злочинця може бути як умисним, так і необережним.

Мотиви, які спонукають особу до втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, можуть бути різноманітними й не впливають на кваліфікацію кримінального правопорушення. Натомість їх можуть урахувати під час призначення покарання. Обов'язковою ознакою суб'єктивного боку цього кримінального правопорушення є спеціальна мета — перешкодити виконанню службових обов'язків працівником правоохоронного органу або домогтися прийняття незаконних рішень.

Перелік осіб, які можуть бути потерпілими від втручання у діяльність державного діяча: Президент України, Голова Верховної Ради України, народні депутати України, Прем'єр-міністр України, члени Кабінету міністрів України, судді Конституційного Суду України, члени Вищої ради правосуддя, представники НАБУ, ДБР, БЕБ, Генеральний прокурор, Голова Рахункової палати та інші високопосадовці²⁸. Важливо, що ці особи можуть бути потерпілими лише під час безпосереднього виконання своїх службових обов'язків. Водночас термін «державний діяч» не має чіткого нормативного визначення, що може породжувати дискусії науковців і практиків, а також створювати неоднозначність у правозастосовній діяльності.

Основний безпосередній об'єкт кримінального правопорушення, передба-

ченого ст. 344 КК,— правовідносини, що забезпечують законний порядок діяльності державних діячів (як передумова належного виконання ними службових обов'язків, зокрема адміністративно-господарських, контрольно-ревізійних або реєстраційних функцій)²⁹. Додатковим об'єктом може бути авторитет органів публічного адміністрування та юридичних осіб публічного права, від імені яких діють державні діячі.

Незаконний вплив на державного діяча можна розглядати як спосіб учинення кримінального правопорушення, проте він не є обов'язковою ознакою об'єктивного боку кримінального правопорушення. Такі форми впливу більшою мірою мають техніко-криміналістичне, аніж кримінально-правове значення, на що зважають під час досудового розслідування.

Пленум Верховного Суду України у постанові «Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів» обумовлює, що втручання можуть здійснювати шляхом умовлянь, шантажу, погроз відмовити в наданні законних благ або за допомогою інших форм впливу³⁰. У криміналістичній літературі до цих форм додають незаконні вимоги, фізичний або психічний вплив, погрози й інші методи перешкоджання діяльності працівників правоохоронних органів.

28 Попов В. Ю. Особа потерпілого від втручання у діяльність представників органів державної влади: іманентні ознаки елементу криміналістичної характеристики. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. № 2 (32). С. 334—343. DOI: 10.32631/vca.2024.2.24 (дата звернення: 13.02.2025).

29 Кримінальний кодекс ... URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 13.02.2025).

30 Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів : постанова Пленуму ВС України від 26.06.1992 р. № 8 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-92#Text> (дата звернення: 13.02.2025).

Незаконне втручання в діяльність державного діяча має специфічні особливості, які відрізняють його від аналогічних дій щодо працівників правоохоронних органів. Головна відмінність — застосування винятково інтелектуальних форм впливу на свідомість і волю державного діяча. До таких форм належать: умовляння, шантаж, погрози відмовити у наданні законних благ, поширення неправдивої інформації, надання підроблених документів, здатні змінити або припинити виконання службових обов'язків.

Якщо інтелектуальний вплив поєднують із фізичним насильством, погрозами вбивства або пошкодженням майна, дії особи слід кваліфікувати за сукупністю кримінальних правопорушень. Такий підхід забезпечує адекватну оцінку суспільної небезпеки діяння.

Суб'єктом кримінального правопорушення може бути фізична осудна особа (громадянин України, іноземець або особа без громадянства), яка досягла 16 років. Якщо кримінальне правопорушення вчинене службовою особою з використанням її службового становища (ч. 2 ст. 344 КК), суб'єктом може бути особа, яка досягла 18 років³¹.

Основним об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 344 КК, є правовідносини, що забезпечують законний порядок діяльності державних діячів, необхідний для виконання ними їхніх службових обов'язків. Додатковим об'єктом може стати авторитет органів публічного адміністрування або юридичних осіб публічного права.

Щодо кримінальних правопорушень, передбачених ч. 4 ст. 157 КК, основним об'єктом є виборче й рефе-

рентне право громадян. Потерпілими можуть бути виборці, кандидати, члени виборчих комісій, офіційні спостерігачі, довірені особи кандидатів та інші учасники виборчого процесу. Перешкоджання реалізації виборчих прав може полягати в безпідставній відмові в реєстрації кандидата, примушуванні голосувати за певного кандидата, заваді агітаційним заходам, перешкоджанні трансляванню агітаційних програм або незаконному вилученні агітаційних матеріалів. Це діяння спрямоване на створення штучних перешкод для реалізації громадянами своїх виборчих прав і може бути вчинене у формі як дії, так і бездіяльності³².

Такі дії можуть також охоплювати незаконне втручання у діяльність довірених осіб кандидатів, представників політичних партій або блоків, які беруть участь у виборчих чи референтних процесах, а також у діяльність виборчих комісій на всіх рівнях, якщо вони спрямовані на перешкоджання реалізації виборчого права.

Перешкоджання роботі виборчих комісій або комісій із референдуму може виявлятися у саботуванні засідань, незаконному втручанні в реєстрацію кандидатів, створенні штучних перешкод для прийняття рішень, що належать до компетенції комісії. Якщо такі дії не мають на меті обмежити виборчі права громадян, їх можна кваліфікувати як інші злочини, зокрема посягання на діяльність державних органів або громадський порядок.

У разі якщо перешкоджання супроводжується насильством або погрозами, його розцінюють як більш тяжкий злочин (ч. 2 ст. 157 КК)³³. Насильницькі

31 Кримінальний кодекс ... URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 13.02.2025).

32 Там само.

33 Там само.

дії можуть містити фізичне насильство, погрози, пошкодження або знищення майна, а також психологічний тиск.

Способи вчинення цього кримінального правопорушення — підкуп, обман і примушування. Підкуп полягає у пропозиції матеріальних переваг (грошей, послуг, пілг або інших майнових переваг) із метою вплинути на реалізацію виборчого або референтного права. Обман — уведення потерпілого в оману шляхом поширення неправдивої інформації, фальсифікації документів або замовчування важливих фактів. Примушування виражається в незаконних вимогах змінити свою поведінку у виборчому процесі під загрозою звільнення, відрахування, обмеження прав або інших санкцій. Кримінальне правопорушення має формальний склад, тобто його вважають завершеним із моменту створення перешкод незалежно від фактичного впливу на виборчий процес.

Суб'єктивний бік кримінального правопорушення характеризується прямим умислом. Суб'єктом може бути будь-яка фізична осудна особа. Кваліфіковані види правопорушення передбачають застосування насильства або погроз, що суттєво підвищує суспільну небезпеку діяння.

Отже, аналіз складів кримінальних правопорушень, пов'язаних із утручанням у діяльність представників органів державної влади, дає змогу констатувати, що до цієї групи мають належати такі обов'язкові компоненти: 1) особа потерпілого та її така якісна характеристика, як належність до органу державної влади; 2) суб'єкт злочину — фізична особа, яка має досягти 16-років, а у виняткових випадках, коли йдеться про втручання

шляхом зловживання службовим становищем,— 18 років; 3) спосіб утручання, який може бути будь-яким; 4) спеціальна мета втручання; 5) наявність матеріальних наслідків кримінального правопорушення, передбаченого ст. 343 КК³⁴.

До обставин, що підлягають визначенню під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із утручанням у діяльність представників органів державної влади, також належать визначені ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України³⁵.

Синергетичний підхід до врахування складу кримінального правопорушення та обставин, що підлягають доказуванню, відображено у праці В. Гусевої, у якій розкрито досліджувані нами обставини на прикладі втручання у діяльність працівника правоохоронного органу.

Обставинами, що підлягають з'ясуванню, на думку науковиці, є:

- 1) особа потерпілого (анкетні дані, професійний статус, рід діяльності);
- 2) службова або громадська діяльність потерпілого (підтвердження виконання ним функцій із забезпечення правопорядку або громадської безпеки);
- 3) подія перешкодження (час, місце, обстановка й інші обставини, за яких відбулося втручання);
- 4) спосіб, знаряддя та засоби втручання (методи, застосовані під час підготовки, реалізації або приховування злочину);
- 5) особистість злочинця (анкетні дані, професійні та психологічні характеристики, наявність судимостей, зв'язки з потерпілим, матеріальний стан);

34 Кримінальний кодекс ... URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 13.02.2025).

35 Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 13.02.2025).

- 6) співучасники (особи, які брали участь у скоєнні злочину, і їхні ролі);
- 7) форма вини, мета й мотив кримінального правопорушення (прагнення перешкодити законній діяльності потерпілого);
- 8) шкода (вид, характер і розмір заподіяної шкоди — фізичної, моральної або матеріальної);
- 9) обставини, що пом'якшують або обтяжують вину;
- 10) підстави для звільнення від кримінальної відповідальності або закриття кримінального провадження;
- 11) причини й умови, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення³⁶.

Підтвердження належності особи до правоохоронного органу відбувається шляхом отримання копії наказу про призначення на посаду, службового посвідчення або інших документів, що підтверджують професійний статус потерпілого. Наприклад, для представників сил безпеки такими ознаками є службове посвідчення, спеціальний жетон, форма одягу й символіка поліції. Важливим етапом розслідування є з'ясування змісту службових обов'язків потерпілого, оскільки саме перешкодження їх виконанню є об'єктивним боком кримінального правопорушення. Службові обов'язки закріплено в нормативно-правових актах і посадових інструкціях (функційних обов'язках).

Особливо важливо під час розслідування визначити й засвідчити статус потерпілого, факт виконання ним службо-

вих повноважень на момент утручання та мету кримінального правопорушення, яка має полягати у перешкодженні виконанню службових обов'язків або примушуванні до прийняття незаконних рішень³⁷.

Під час визначення способу втручання важливо з'ясувати, чи мав він повну структуру, яка містить стадії підготовки, безпосереднього вчинення та приховування, або був усіченим. Такий підхід дає змогу виявити додаткові обставини, що можуть підтверджувати підготовку до вчинення кримінального правопорушення. Наприклад, установлення факту пошуку співучасників може свідчити про підготовку до вчинення кримінального правопорушення, а документальне підтвердження цих дій може стати доказом попередньої змови групи осіб.

Обов'язковим етапом розслідування є встановлення обставин, за яких учинено діяння (зокрема, часу, місця, обстановки, слідів кримінального правопорушення, а також знарядь і засобів його вчинення). Утручання може бути здійснено як усно, так і письмово, із застосуванням технічних засобів або без них. Аналіз слідчої та судової практики свідчить, що найчастіше втручання здійснюють шляхом висловлення усних вимог або застосування фізичної сили без спеціальних знарядь.

Особливу роль під час розслідування відіграє встановлення особи злочинця за такими ознаками:

- соціально-демографічні дані;
- фізіологічний і психологічний стан;

36 Гусева В. О. Обставини, що підлягають з'ясуванню DOI: 10.32631/pb.2021.2.12 (дата звернення: 13.02.2025).

37 Карпова Н. Проблемні питання визначення потерпілого від втручання в діяльність захисника чи представника особи. *Национальный юридический журнал: теория и практика*. 2017. Т. 25. № 3. С. 109—114. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2017/3/24.pdf> (дата звернення: 13.02.2025).

- наявність судимостей або адміністративних правопорушень;
- офіційне місце працевлаштування;
- матеріальний стан (наявність нерухомого майна, транспортних засобів, грошових активів).

Особливу увагу слід приділити з'ясуванню форми вини, мотивів і мети кримінального правопорушення. Утручання в діяльність працівника правоохоронного органу може бути вчинене тільки з прямим умислом, а його метою є перешкоджання виконанню службових обов'язків або примушування до прийняття незаконного рішення. Якщо втручання здійснено для запобігання кримінальному правопорушенню або затримання правопорушника, дії кваліфікують за ч. 2 ст. 343 КК³⁸.

Доказуванню підлягають також обставини, що пом'якшують або обтяжують вину, підстави для звільнення від кримінальної відповідальності, а також обставини, за які обумовлено кримінальну відповідальність. Однією з обтяжливих обставин є вчинення кримінального правопорушення у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння (п. 13 ч. 1 ст. 67 КК)³⁹. Проте аналіз слідчої та судової практики свідчить, що лише у 33 % проваджень на цей факт зважають як на обтяжливу обставину. Це обумовлено недостатньою роботою слідчих і дізнавачів щодо підтвердження таких фактів у процесуальному порядку.

У разі якщо кримінальне правопорушення вчинено групою осіб, необхідно визначити роль кожного співучасника. Особливу увагу слід приділити з'ясуванню виду й розміру заподіяної шкоди,

якщо така мала місце. Найефективнішим способом такого визначення є судові експертизи, проте розмір шкоди можуть підтвердити й інші докази.

Важливим елементом розслідування є з'ясування причин та умов, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення. Наприклад, під час незаконного видобутку бурштину в Рівненській області часто фіксують утручання у діяльність працівників поліції шляхом блокування доріг, перешкоджання відеофіксуванню або саботажу процесуальних дій. У таких випадках доцільно організувати охорону відкритих ділянок місцевості силами правоохоронних органів і громадських формувань. Подібний перелік обставин підлягає з'ясуванню і під час розслідування втручання в діяльність державного діяча (ст. 344 КК)⁴⁰.

Щодо розслідування втручання в діяльність судових органів, то тут також важливе місце посідає спосіб утручання. Найчастіше він полягає у висловленні неконкретних погроз, інших за змістом, аніж їх обумовлено ч. 1 ст. 377 КК (80 % досліджених нами вироків), у настирливому проханні (10 % тих самих вироків).

Висновки

Грунтовне визначення складу кримінальних правопорушень досліджуваної групи, аналіз підходів науковців до тлумачення переліку обставин, які підлягають з'ясуванню, дає змогу об'єднати їх у три групи:

- 1) обставини, що розкривають механізм кримінального правопорушення (щодо способу й обставини

38 Кримінальний кодекс ... URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 13.02.2025).

39 Там само.

40 Там само.

вчинення; пов'язані з особою потерпілого та особою злочинця; які характеризують наслідки кримінального правопорушення);

- 2) обставини, пов'язані із суб'єктивними характеристиками особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння (форма вини, умисел, мета; обтяжливі або пом'якшувальні вини; які є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання, які виключають кримінальну відповідальність; наявність співучасників);
- 3) інші обставини (розмір процесуальних витрат; обставини, що є підставою для закриття кримінального провадження; причини й умови, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення, форми протидії розслідуванню тощо).

Перспективи подальших досліджень убажаємо у визначенні тактичних завдань розслідування з урахуванням особливостей слідчих ситуацій, формування яких є типовим під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із утручанням у діяльність представників органів державної влади, а також процесуальних механізмів за свідчення окреслених обставин.

**Peculiarities of circumstances
to be established during investigation
of criminal offenses
related to interference with activities
of representatives of public authorities**

Volodymyr Popov

The purpose of this study is to determine the peculiarities of the subject matter of proof in criminal offenses related to interference with activities of public authorities. For achieving this goal, the author uses general scientific methods (analysis, synthesis, ab-

straction, generalization), special and philosophical methods (dialectical, comparative legal, systemic and structural, and prognostic ones). Author analyzes issues of subject matter of proof in criminal offenses related to interference with activities of representatives of public authorities. Author determines composition of criminal offenses of the group under study, analyzes the approaches of scholars to interpretation of the list of circumstances to be clarified that makes possible to group them into three groups 1) circumstances revealing the mechanism of a criminal offense; 2) circumstances related to subjective characteristics of the person who committed offense; 3) other circumstances (amount of procedural costs; circumstances which are the basis for closing criminal proceedings; causes and conditions which contributed to the criminal offense commission, forms of counteraction to the investigation, etc.). The author outlines prospects for further researches within the issue scope under research.

Keywords: criminal proceedings; criminal offense; proof; proof topic; interrogation; public authority; circumstances to be established.

Фінансування

Це дослідження не отримало жодного спеціального гранту від фінансових установ у державному, комерційному або некомерційному секторах.

**Відмова
від відповідальності**

Засновники не грали жодної ролі у розробленні дослідження, добиранні й аналізуванні даних, рішенні про публікацію або підготовку рукопису.

Учасники

Автор зробив свій внесок винятково в інтелектуальну дискусію, що є основою цього документа, дослідження судової практики, написання та редагування, і бере на себе відповідальність за її зміст і тлумачення.

Декларація щодо конфлікту інтересів

Автор заявляє, що у нього відсутній конфлікт інтересів.

References

- Antoshchak, A. R. (2016). *Obstavyyny, shcho pidlihaiut vstanovlenniu pid chas rosliduvannia pryvlasnennia, roztraty abo zavoldinnia mainom, shliakhom zlovzhyvannia sluzhbovuiu osoboiu svoim sluzhbovym stanovyshchem*. [Circumstances that be established during the investigation of misappropriation, embezzlement or taking possession of the property, through abuse of office position]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seria: Pravo*. T. 2. Vyp. 38. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/12317> [in Ukrainian].
- Fedosova, O. V. (2014). *Obstavyyny, yaki pidlihaiut vstanovlenniu u khodi rozsliduvannia koryslyvo-nasylnytskykh zlochyniv, shcho vchyniautsia nepovnolitnymi* [Circumstances to be set up during the investigation of selfishviolent crimes committed by minors]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvddu-vs_2014_1_42 [in Ukrainian].
- Husieva, V. O. (2020). *Metodyka rozsliduvannia zlochyniv proty avtorytetu orhaniv derzhavnoi vlady u sferi pravookhoronnoi diialnosti* [Methods of investigation of crimes against the authority of public authorities in the field of law enforcement] : monohrafiia. Kharkiv. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi71/0052079.pdf> [in Ukrainian].
- Husieva, V. O. (2021). *Obstavyyny, shcho pidlihaiut z'iasuvanniu pid chas rozsliduvannia vtruchannia v diialnist pratsivnyka pravookhoronnoho orhanu* [Circumstances to be clarified during the investigation of interference into law enforcement officer's activity]. *Pravo i bezpeka*. № 2 (81). DOI: [10.32631/pb.2021.2.12](https://doi.org/10.32631/pb.2021.2.12) [in Ukrainian].
- Karpova, N. (2017). *Problemni pytannia vyznachennia poterpiloho vid vtruchannia v diialnist zakhysnyka chy predstavnyka osoby* [Problematic issues of identifying a victim of interference with the activities of a defender or representative of a person]. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. T. 25. № 3. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2017/3/24.pdf> [in Ukrainian].
- Knyzhenko, S. O. (2016). *Kryminalistychna kharakterystyka zlochyniv, shcho vchyniautsia shliakhom nezakonnoho vtruchannia v diialnist sudovykh orhaniv abo protypravnoho vplyvu na uchasykyv sudochynstva* [Criminalistic characteristics of crimes committed by unlawful interference in the activities of the judiciary or unlawful influence on participants in the proceedings]. *Pravo i suspilstvo*. № 2. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2016/2_2016/part_1/36.pdf [in Ukrainian].
- Kolesnikov, V. V. (2016). *Circumstances Subjected to Proof in Criminal Proceedings in the Investigation of Crimes Connected with Fires. Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*. Is. 16. DOI: [10.32353/khrife.2016.10](https://doi.org/10.32353/khrife.2016.10).
- Luk'ianchykov, Ye. D. (2005). *Metodolohichni zasady informatsiinoho zabezpechennia rozsliduvannia zlochyniv* [Methodological principles of information support for the investigation of crimes] : monohrafiia. Kyiv [in Ukrainian].
- Oderiy, O. V. (2015). *Problemy teorii ta praktyky rozsliduvannia zlochyniv proty dovkillia* [Problems in Theory and Practice in the Field of Investigating Crimes against Environment] : dys. ... d-ra yuryd. nauk. Kharkiv. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0515U000869> [in Ukrainian].
- Pchelina, O. V., Pchelin, V. B. (2024). *Obstavyyny, shcho pidlihaiut z'iasuvanniu pid chas rozsliduvannia kolaboratsiinoi diialnosti* [Circumstances to be investigated during the investigation of collaborative activities]. *Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy*. № 3 (33). DOI: [10.32631/vca.2024.3.34](https://doi.org/10.32631/vca.2024.3.34) [in Ukrainian].
- Pchelina, O. V. (2010). *Osoblyvosti predmeta dokazuvannia u kryminalnykh spravakh pro ekonomichni zlochyny ta yikh vplyv na metodyk rozsliduvannia* [The particularities of the object of the proving in criminal cases of economic crimes and their influence on methods of investigation] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. Kharkiv. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2689> [in Ukrainian].

- Pchelina, O. V. (2020). *Obstavyyny, shcho pidliahaiut z'iasuvanniu pid chas rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen, i yikhnie mistse u strukturi okremoï kryminalistychnoi metodyky* [Circumstances to be clarified during the investigation of criminal offenses and their place in the structure of a separate forensic methodology]. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk*. Vyp. 2 (31). DOI: 10.32837/pyuv.v0i2(31).590 [in Ukrainian].
- Popov, V. (2024). *Osoba poterpiloho vid vtruchannia u diialnist predstavnykiv orhaniv derzhavnoi vlady: imanentni oznaky elementu kryminalistychnoi kharakterystyky* [The victim of interference in the activities of representatives state authorities: immanent signs element criminalistic characteristics]. *Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy*. № 2 (32). DOI: 10.32631/vca.2024.2.24 [in Ukrainian].
- Posashkov, O. O. (2020). *Metodyka rozsliduvannia vtruchan v diialnist sudovoho eksperta* [The methodology of investigating interference in the activities of a forensic expert] : dys. ... kand. yuryd. nauk. Kharkiv. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0420U101202> [in Ukrainian].
- Rusanivska, D. D. (2023). *Rozsliduvannia vtruchannia v diialnist zakhysnyka chy predstavnyka osoby* [Investigation of interference in the activities of a defense attorney or a person's representative] : dys. ... d-ra filos. Kyiv. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/87c654d447e0-4e7b-ae-7cecfdc784aaf/content> [in Ukrainian].
- Stakhivskiy, S. M. (2005). *Teoriia i praktyka kryminalno-protseusualnoho dokazuvannia* : monohrafiia [Theory and practice of criminal procedural proof]. Kyiv. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/UP/STAX-IVSKIY_2005.pdf [in Ukrainian].
- Tischenko, V. (2003). *Kontseptualni osnovy rozsliduvannia koryslyvo-nasylnytskykh zlochyniv* [The Concept Basis for the Investigation of Mercenary Violent Crimes] : avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk. Kharkiv. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/13974/1/Tischenko_2003.pdf [in Ukrainian].
- Tishhenko, V. V. (2002). *Korystno-nasilstvennye prestupleniya: kriminalisticheskij analiz* [Profitable and violent crimes: forensic analysis] : monografiya. Odessa. URL: <https://coollib.cc/b/425251-valeriy-vladimirovich-tischenko-koryistno-nasilstvennyie-prestupleniya-kriminalisticheskij-analiz/read> [in Russian].
- Toporetska, Z. (2018). *Osoblyvosti pochatku kryminalnoho provadzhennia ta obstavyyny, yaki pidliahaiut vstanovlenniu pry rozsliduvanni sluzhbovoi nedbalosti* [Features of the beginning of criminal proceedings and circumstances that are established in the investigation of official negligence]. *Visnyk kryminalnoho sudochynstva*. № 1. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/249> [in Ukrainian].
- Zhuravel, V. A. (2010). *Obstavyyny, shcho pidliahaiut z'iasuvanniu, u strukturi kryminalistychnoi metodyky* [Circumstances to be clarified in the structure of forensic methods]. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky*. Vyp. 10. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=U-JRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Tpsek_2010_10_6.pdf [in Ukrainian].

Попов, В. (2025). Особливості обставин, що підлягають установленню під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із утручанням у діяльність представників органів державної влади. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Вип. 1 (38). С. 50–65. DOI: 10.32353/khrife.1.2025.04.